

ZAGREBS UNIVERSITET
FILOSOFISKA FAKULTETEN
INSTITUTIONEN FÖR SKANDINAVISTIK

Ana Lalić

EU-översättning som exempel på facköversättning

Examensarbete

Handledare:

dr. Goranka Antunović, fil. dr.

juli, 2019

Sammanfattning

Facköversättning är en av de största grenarna i översättningspraxis. Att översätta specialiserade texter är en uppgift som kräver specialkunskaper och färdigheter. T.ex. tekniska, vetenskapliga och juridiska texter hör till facktexter. Facköversättare måste vara bekanta med terminologi i ett specifikt fackområde, samt konventioner av specialiserad översättning på ett visst språk. EU-översättningstjänster översätter många specialiserade texter, först och främst juridiska texter. Europeiska unionen som den största ekonomiska och politiska unionen av suveräna stater som uppmuntrar mångkulturalism och flerspråkighet, ansvarar för över 2 miljoner översatta sidor om året. EU har sin egen terminologi och regler för översättning. Dessa regler anpassas till varje medlemsstat. Denna examensarbete fokuserar på facköversättning i Europeiska unionen från engelska, franska och tyska till svenska.

Nyckelord: facktext, facköversättning, Europeiska Unionen (EU), svenska, terminologi

Abstract

Specialized translation is one of the largest branches in translation. Translating specialized texts is a difficult task which requires specialized knowledge and skills. Examples of specialized texts are e.g. technical, scientific and legal texts. Translators have to be familiar with terminology of a specific field, as well as conventions of specialized translation in a given language. Translation directorates and services of EU institutions translate many specialized texts, primarily legal texts. European Union, as the biggest economic and political union of sovereign states which encourages multiculturalism and multilingualism, is responsible for over 2 million translated pages a year. EU has its own terminology and rules for translating. Those rules are adapted to every member state. This paper focuses on specialized translation in the European Union from English, French and German to Swedish.

Key words: specialised text, specialised translation, European Union (EU), Swedish, terminology

Sažetak

Stručno prevođenje je jedna od najrazvijenijih grana prevođenja. Prevođenje stručnih tekstova težak je zadatak jer od prevoditelja zahtijeva specijalistička znanja i vještine. U stručne tekstove

ubrajamo primjerice tehničke, znanstvene i pravne tekstove. Prevoditelji moraju poznavati terminologiju područja kojemu tekst pripada, kao i pravila stručnog prevođenja u jeziku na koji prevode. Velik broj stručnih tekstova, pogotovo pravnih tekstova, prevode prevoditeljske službe Europske Unije. Za potrebe institucija EU-a, najveće ekonomske i političke unije suverenih država koja cijeni multikulturalnost i višejezičnost, prevodi se godišnje više od 2 milijuna stranica. EU ima svoju vlastitu terminologiju i vlastita pravila za prevođenje koja su prilagođena svakoj državi članici. Ovaj rad fokusira se na prevođenje stručnih tekstova u Europskoj Uniji s engleskog, francuskog i njemačkog jezika na švedski.

Ključne riječi: stručni tekst, stručno prevođenje, Europska Unija (EU), švedski jezik, terminologija

Innehåll

Inledning	5
1. Facktexter	5
1.1. Juridiska texter	6
1.2. Fackspråk	7
2. Facköversättning	7
3. Översättning i EU och EU:s institutioner	9
3.1. EU:s språkpolitik och flerspråkighet	10
3.2. Översättning inom EU	11
3.3. Klarspråk	13
3.3.1. Terminologi i EU	14
3.3.2. Texter som riktar sig till allmänheten	15
3.3.3. Skriftlig kommunikation inom EU-institutionerna	15
Avslutning	16
Litteratur	17
Webbsidor	18

Inledning

I dagens värld är cirka 90% av översättningar icke-litterära texter. De texterna som översätts mest kallas facktexter. Facktexter omfattar t.ex. ”lagar, förordningar, bruksanvisningar, handböcker, debattböcker, populärvetenskap, biografier, historieböcker osv.” (Stålhammar, 2015) Dessa texter karakteriseras av fackspråk och fackstilen. Fackspråk definieras som ordförråd och språkliga strukturer som tillhör en viss verksamhet. Fackstilen är entydig, homogen, informativ och det finns textsortkonventioner. Med andra ord har olika facktexter sina egna textsortkonventioner som varierar inom olika språk.

Mitt examensarbetets övergripande syfte är att nå ökad kunskap om facköversättning. Därför ska jag presentera facktexter med ett exempel. Det bästa exemplet kan tyckas vara facktexter som översätts inom Europeiska Unionen, i synnerhet Europeiska kommissionen. Europeiska Unionen institutioner har en av dem största översättningstjänster i världen som har flerspråkigheten som en av sina grundprinciper. Medan varje EU-medlemsland har egna konventioner och regler att skriva och översätta olika facktexter, har EU-institutioner gemensamma principer som alla medlemsländer måste följa. Alla olika språkversioner av en text har samma giltighet därför att inget av 24 officiella EU-språk eller land ska värderas högre än ett annat. Nedan ska jag först ge en teoretisk bas för facköversättning och sedan ska jag illustrera facköversättning med fokus på EU-översättning.

1. Facktexter

Text definieras (Chandler, 2002, citerat i Adab, 2008: s.14) som ”en samling av tecken som sammanfaller både internt och inom kontexten i vilken och för vilken den producerades.”¹ Ingo (2007: 224) menar att facktexterna representerar ett specialområde inom vetenskap, teknik,

¹ Egen översättning här och på alla andra platser i texten; “(...) complexes of signs which cohere both internally and within the context in and for which they were produced,”

yrkesverksamhet, idrott eller fritidssysselsättningar t.ex. medicin, juridik, jordbruk osv. Armasar (2014: s.253) uppdelar facktexter enligt funktionalitet i följande grupper: ²:

- Vetenskapliga texter (böcker, artiklar, monografier osv.)
- Funktionella texter (officiella brev, kontrakt, föreskrifter, rapporter, lagar osv.)
- Utilitariska texter (tekniska eller farmaceutiska instruktioner, rekommendationer osv.)
- Tekniska texter (specifikt denotativ)

Deras uppgift är att förmedla information och/eller åstadkomma något specifikt resultat . Facktexter bör vara entydiga. T.ex. en manual måste leda till ett korrekt användning av produkten.

Över tid brukar texter i en vis kultur utveckla standardiserade sätt att presentera meddelandet. Zralka 2007 (citerat i Hradecka 2010: s.13) menar att ”facktexter (specialiserade texter) kännetecknas huvudsakligen av:

- Layout (textdelning, innehåll)
- Ordförråd (terminologi, morfologiska egenskaper)
- Grammatik (typiska grammatiska strukturer, syntax)
- Register (ordförråd och grammatiska konstruktioner som används, kommunikationsstrategier, stilistiska funktioner)”

Facktext har homogen stil d.v.s. stilen är likadan texten igenom. Textsortkonventioner (t.ex. i kontrakt, affärsbrev osv.) växlar mellan olika textsorter och mellan olika språk och kulturer.

1.1. Juridiska texter

Enligt Ingo (2007: s.231) är lagar och förordningar de viktigaste juridiska texter. Översättning av juridiska texter kräver ”den största uppmärksamhet” för att det är nödvändigt att alla tolkar dem på samma sätt. Med utformning av EU har översättningen av dessa texttyper vuxit explosionsartat. Enligt Ingo (2007: s.234) är det absolut nödvändigt att använda korrekt terminologi, bibehålla indelning i paragrafer, stycken, punkter och underpunkter vid översättning

² According to the level of complexity and functionality, specialized translations reveal some types of texts: scientific texts (books, articles, monographs etc.), functional texts (official letters, contracts, regulations, reports etc.), utilitarian texts (technical or pharmaceutical instructions, recommendations etc.), technical texts (specifically denotative).

av juridiska texter eftersom t.ex. ”lagen, direktivet, förordningen osv. ifråga skall gälla och fungera parallellt och likvärdigt även i översatt form.” Dessutom menar Stålhammar (2015: s.15) att ”förklaringar av relevanta skillnader måste tilläggas vid översättning mellan kulturer med skilda begrepp.”

1.2. Fackspråk

”Fackspråk är det språk vi använder när vi talar med varandra om ett specifikt ämnesområde som vi sinsemellan känner till.”³ Fackspråk uppdelas enligt yrkes- och intresseområden t.ex. tekniskspråk, lagspråk osv. Det skiljer sig från allmänspråket som omfattar ord som talare av ett språk kommer i kontakt med i vardagligt liv. Ingo (2007: 224) menar att ”specialiserad kunskap och verksamhet har skapat språkformer som vi inte helt och hållet anser tillhöra allmänspråket.” Den kunskapen används bara av de som är intresserade eller arbetar inom ämnesområdet. ”Fackspråket fungerar alltså både för att effektivisera kommunikation om vissa ämnen och för att skapa och upprätthålla fackexperterna som grupp”⁴ Fackspråk innefattar ett stort antal termer. En term definieras som ”en benämning för ett begrepp inom ett specifikt ämnesområde” (Stålhammar, 2015: 84). Den betydelsen kan ibland behöva förklaring för att den specifika termen inte är känd utanför ämnesområdet. Snabba samhälls- och tekniskutveckling och nya uppfinningar orsakar ett enormt behov av nya termer. Därför har man börjat standardisera termer i de olika språken.

2. Facköversättning

Enligt Skoposteorin är översättning en kommunikativ handling som har för syfte att ”kommunicera information i ett skriftligt dokument till en ny mottagargrupp i en målkultur.”⁵ (Adab, 2008: s.12) Därför är översättning skriftlig överföring av innehållet i en källtext skriven på ett källspråk till en måltext på målspråket. Källtextens funktion bestäms först och då översätts den till målspråket. Reiss och Vermeer 1984 (citerat i Ingo 2007: 216) menar att det finns fyra grundläggande texttyper: den informativa, den expressiva och den operativa som motsvarar traditionella kommunikativa funktioner och den audiomediala som framförs muntligt. Det är

³ ”Om fackspråk och terminologi” (<https://www.sprakochfolkminnen.se/sprak/facksprak-och-terminologi/om-facksprak-och-terminologi.html>, 2.07.2019)

⁴ ”Om fackspråk och terminologi” <https://www.sprakochfolkminnen.se/sprak/facksprak-och-terminologi/om-facksprak-och-terminologi.html> (02.07.2019)

⁵ ”to communicate information in a written document to a new group of addressees in a target culture”

viktigt att översättningen passar bra till målkulturens specifika kännetecken. Det gäller för ”referenser till personer, platser, institutioner och intertextuella referenser”, men också för ”formella konventioner t.ex. organisation av informativt innehåll eller utveckling av en argumenterande process.”⁶ (Adab, 2008: s.14) Den här inställningen till översättning bör leda ”till produktion av funktionellt tillräcklig text”⁷ (ibid, s.15) dvs. en text som har lika syfte som källtexten. Den är lämplig för olika slags texter, oavsett textgenre och texttyp.

En enkel uppdelning av typer av översättning är (Stålhammar, 2015)

- Facköversättning
- Skönlitterär översättning
- Film- och tv-översättning

Cirka 90% av alla översättningar är icke-litterära. Översättningsmarknaden domineras av olika typer av facktexter (se kapitel 1.). Därför vill jag nedan fokusera på facköversättning. Därefter ska jag presentera EU-översättning som ett exempel på facköversättning med svenska språket i fokus.

Är översättning av facktexter annorlunda än översättning av litterära texter? Enligt mitt uppfattning är litterära texter är mer öppna så översättaren har mer frihet att välja mellan olika ord och fraser. Facktexter är mer stängda, objektiva och koncisa. Vanligtvis har facktexter informativ funktion d.v.s. avsändare försöker dela information om något ämnesområde med sina kamrater eller allmänheten. Avsändare använder rätt terminologi och kollokationer. De är båda bland de största utmaningarna för översättare. Översättarna måste också veta hur en vis texttyp formuleras på målspråket. Facköversättning är ”inte rak ord-för-ord-överföring men även här spelar kulturella konventioner in.” (Stålhammar, 2015:74) Dessa konventioner leder till skillnaden t.ex. i textlängd. Kulturella skillnader utjämnas i vissa fall. EU-lagars utformning är t.ex. ”en kompromiss mellan tidigare traditioner hos respektive länders juridiska texter.” (Stålhammar, 2015). Jag ska presentera EU-konventioner senare i arbetet.

Man kan inte prata om översättning utan att prata om ekvivalens. Enligt E. Nida (Hradecka, 2010) finns det två typer av ekvivalens: formell och dynamisk. Nykyri (2010) förklarar att

⁶ “ (...) in terms of cultural references to people, places, institutions and intertextual references.”

⁷ “(...)the production of functionally adequate texts”

formell ekvivalens strävar efter form och innehåll, medan dynamisk ekvivalens strävar efter ”den närmaste naturliga motsvarigheten” mellan käll- och måltexten. Facktexter har en högre grad av formell ekvivalens eftersom begreppen har en specifik betydelse som uttrycks av termer. Terminologiska ord och uttryck utgör specifik terminologi för ett visst område. Terminologin utgör den största utmaningen för facköversättare.

Kade(1968): beskriver fyra möjliga scenarier⁸ :

- Kongruens (termer i käll- och målspråk motsvarar helt varandra)
- Det finns några ekvivalenter i målspråk som motsvarar uttrycket i källspråk
- Det finns ingen ekvivalent mellan käll- och målspråk
- Partiell ekvivalens

För de sista två fallen kan översättare välja att låna in källspråkets term, att översätta den bokstavligt, att använda en annan neologism eller presentera en definition.

Enligt A. Guru (Armasar, 2014: s.253) har facköversättning två faser:

- Den semiologiska fasen som är kopplad till källspråkstextform. I den här fasen måste översättare fastställa förståelsenivå, identifiera semantiska och terminologiska enheter och utforska terminologin i texten.
- Den onomasiologiska fasen som är kopplad till textens mening både i käll- och målspråk. Översättaren måste fastställa den nödvändiga precisionsnivå för målgruppen, hitta rätt terminologi, välja en lämplig form (textindelning, syntax, terminologi osv.)

3. Översättning i EU och EU:s institutioner

Europeiska Unionen, den största unionen mellan suveräna länder, har den största översättningstjänsten i världen. Den har sina språk, sina regler och konventioner, som vi kan kalla för ”EU-fackspråk” men samtidigt är fackspråket specifika till varje officiella EU-språk.

Europeiska Unionen (EU) är en fördragsbunden union mellan 28 europeiska länder. Den har sin upprinnelse i den Europeiska kol- och stålunionen (grundades 1952) men dagens Unionen

⁸ Hatim 2012; s.29

upprättades den 1 november 1993. Sedan 2013 omfattar EU 28 medlemsstater och har 24 officiella språk. Några av EU:s mål⁹ är att främja freden, sina värderingar och människors välfärd, erbjuda frihet, säkerhet och rättvisa utan inre gränser, verka för hållbar utveckling, bekämpa social utestängning och diskriminering, stärka den ekonomiska, sociala och territoriella sammanhållningen och värna sin rika kulturella och språkliga mångfald.

Nedan ges en kort översikt¹⁰ av de viktigaste EU:s institutioner och organ som är relevanta när man pratar om översättning i unionens sammanhang.. Den har ett unikt politiskt system där de olika institutionerna har olika uppgifter. Tre institutioner stiftar EU:s lagar: Europaparlamentet, Europeiska unionens råd och EU-kommissionen. Kommissionen föreslår nya lagar och de andra två antar dem. Europeiska parlamentet deltar också i godkännandet av EU:s årsbudget. Parlamentet representerar alla 28 medlemsländer och har 751 medlemmar. Medlemmarna kan debattera och föreslå tillägg, strykningar och ändringar i lagförslag (s.k. ändringsförslag). Europeiska unionens råd består av ministrar från alla EU:s medlemsländer. Rådet fattar beslut som är direkt tillämpliga i medlemsstaterna. Europeiska kommissionen består av 28 kommissionärer, ”en från varje land och var och en med ansvar för ett av EU:s politikområden” (Ingo 2007: 305). Några andra EU institutioner och organ är¹¹: Europeiska domstolen (en domare från varje land) som säkerställer att EU-lagstiftningen tolkas och tillämpas lika i alla medlemsländer, Revisionsrätten som kontrollerar att EU:s medel används lagligt, Regionkommittén som företräder lokala och regionala organ, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén som är ett rådgivande organ som företräder arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer, Europeiska centralbanken och Europeiska investeringsbanken.

3.1. EU:s språkpolitik och flerspråkighet

Den språkliga mångfalden är en karaktärsdrag för Europeiska Unionen. Språk är en del av identiteten och ett kulturellt uttryck. Därför är flerspråkighet en av EU:s grundläggande principer. Alla EU:s medlemsländer bestämmer själva vilket (eller vilka) språk som är deras officiella. Just nu har EU24 officiella språk¹² eftersom några av medlemsländer delar språk (t.ex.

⁹ ”EU-en överblick” https://europa.eu/european-union/about-eu/eu-in-brief_sv (01.07.2019)

¹⁰ ”EU-en överblick” https://europa.eu/european-union/about-eu/eu-in-brief_sv (01.07.2019)

¹¹ Ingo(2007: 303-312)

¹² bulgariska, kroatiska, tjeckiska, danska, nederländska, engelska, estniska, finska, franska, tyska, grekiska, ungerska, iriska, italienska, lettiska, litauiska, maltesiska, polska, portugalska, rumänska, slovakiska, slovenska, spanska och svenska (https://europa.eu/european-union/about-eu/eu-languages_sv 01.07.2019)

grekiska är officiellt i både Cypern och Grekland). Det finns också över 60 regionala eller minoritetsspråk i EU, bl. a. baskiska, katalanska, frisiska och samiska.

Syftet med EU:s språkpolitik är att¹³

- ”kommunicera med invånarna i EU på deras egna språk
- skydda den rika språkliga mångfalden
- främja språkinlärning i EU.”

Alla Unionens medborgare har rätt att vända sig till och få svar av alla EU-institutioner eller EU-organ på sitt eget språk. Varje språk har lika värde och alla språkversioner av en EU-text har samma giltighet. All EU-lagstiftning publiceras, Europeiska rådets möten tolkas och Europeiskaparlamentets dokument offentliggörs på alla officiella språk (utom på iriska). Europeiskaparlamentets ledamöter har rätt att använda vilket officiellt språk som helst. En av EU:s huvudsakliga mål är att alla i EU kan kommunicera på två språk utöver modersmålet.¹⁴

3.2 Översättning inom EU

Utarbetas vanligen EU:s officiella texter på engelska, franska eller tyska. Dessa texter sedan översätts till alla officiella språk. Olika länder har olika konventioner vid översättning. EU:s översättare måste följa reglerna i EU:s *Publikationshandboken*¹⁵ och varje lands anvisningar och standarder för översättning d.v.s. svenska anvisningar när de översätter till svenska. EU antar lagar och fattar politiska beslut som gäller olika ämnesområden t.ex. ekonomi, finansväsen, juridik, tekniska och vetenskapliga områden. Därför måste EU-översättare behärska komplexa ämnen att översätta dem.

I dag har EU den största översättningstjänsten i världen. Generaldirektorat för översättning (DGT) översätter alla skriftliga texter till alla officiella språk för Europeiska kommissionen. DGT:s huvudsakliga funktioner¹⁶ är ”att översätta lagar, policyhandlingar, rapporter och andra skriftliga texter som utarbetats av eller skickas till kommissionen och möjliggöra kommissionen att kommunicera med allmänheten.” DGT har cirka 2500 anställda översättare. Under perioden 2010-2015 översatt dem mellan 1 800 000 och 2 400 000 sidor varje år. DGT:s översättare

¹³ https://europa.eu/european-union/about-eu/eu-languages_sv 01.07.2019

¹⁴ Språkrådet, 2013 (Från ett språk till ett annat: Om översättning och tolkning)

¹⁵ Se: <http://publications.europa.eu/code/sv/sv-000900.htm>

¹⁶ <https://www.eumonitor.eu/9353000/1/j9vvik7m1c3gyxp/vh77m0u213x1> 01.07.2019

översätter mest till engelska (12%), franska (7%) och tyska (5,5%). Unionen har också ett europeiskt översättningscentrum (Översättningscentrum för Europeiska unionens organ, CDT) som samarbetar med översättningstjänsterna vid de olika EU-organ och t.ex. Europol och Europeiska ombudsmannen. Europeiska kommissionen har en tolkservice också, Generaldirektorat för tolkning (SCIC). Generaldirektorat för logistik och tolkning för konferenser tillhandahåller tolkning vid Europaparlamentet.¹⁷

Textsorterna som olika EU-organer producerar varierar. Därför översätter EU-översättare texter av olika slag t.ex. lagar, direktiv, beslut, rekommendationer, policydokument, rapporter, rambeslut¹⁸. Varje land översätter EU:s regelverk innan det ansluter sig till unionen. EU översätter inte bara juridiska dokument utan också sammandrag, pressmeddelanden, svar på muntliga och skriftliga parlamentsfrågor, tekniska utredningar, finansrapporter, interna administrativa texter, information till personalen, externt informationsmaterial, diskussionsinlägg, korrespondens med allmänheten, ministerier, företag, organisationer och webbsidor¹⁹.

Texterna delas in på följande vis²⁰:

- lagstiftning (rättsakter)
- policydokument (grönböcker, vitböcker, meddelanden, rapporter)
- texter riktade till allmänheten (pressmeddelanden, broschyrer, webbtexter).

En grönbok är ”ett dokument som Europeiska kommissionen offentliggör för att stimulera till diskussion i en särskild fråga”²¹ mellan organisationer och enskilda parter. I många fall ligger den grund till förslag som presenteras i en vitbok. En vitbok är kommissionens ”dokument som innehåller förslag till åtgärder från EU på ett visst område.”²² Den startar en debatt med allmänheten, parlamentet och rådet. Alla texter som är disponibla till allmänheten finns på https://europa.eu/european-union/documents-publications_en på alla officiella EU språk.

¹⁷ ”Tolkning vid Europaparlamentet” <http://www.europarl.europa.eu/interpretation/sv/interpreting-in-the-parliament.html> 1.9.2019

¹⁸ Språkrådet ibid.

¹⁹ Ingo, 2007

²⁰ Språkrådet, 2013 ibid..

²¹ https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/green_paper.html?locale=sv (06.07.2019)

²² https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/white_paper.html (06.07.2019)

3.3. Klarspråk

EU har översättningsnormer som alla länder måste följa, men enskilda medlemsländer har speciella regler också. För demokratin och för rättssäkerheten är det viktigt att alla förstår lagtexter och andra myndighetstexter i Sverige. Under en lång period har Sverige arbetat att göra sådana texter mer begripliga (skrivna med enklare meningar och ordförråd)(jfr. Bendt, 2014). EU-översättningar till svenska har länge kritiserats för att vara svårlästa. Från svensk synpunkt är EU-författningsspråk komplicerat och ålderdomligt. Dock har EU-kommissionen aktivt arbetat att förenkla originaltexterna.

Om man vil beskriva dagens EU-svenska, är det viktigt att först påpeka att EU-kommissionen vanligen utarbetar förslag till rättsakter, förordningar, direktiv, beslut osv. på engelska eller franska. Den texten översätts då till andra EU-språk, inklusive svenska. Enligt *Att översätta EU-rättsakter*²³, är en handbok som har utarbetats av EU-institutionernas översättningsenheter tillsammans med Regeringskansliets EU-språkvård. Denna handbok gäller översättning av EU-rättsakter dvs. formella och juridiska texter som ingår i facktexter. Nedan vill jag först beskriva grundläggande anvisningar för översättning som innehålls i *Att översätta EU-rättsakter* och i *Råd om översättning och granskning av meddelanden* samt *Råd om översättning och granskning av texter som riktar sig till allmänheten*.

Först och främst är målet för översättningen ”att åstadkomma texter som stilmässigt avviker så litet som möjligt från moderna svenska författningstexter”²⁴ och klarspråksprinciper utan tunga och komplicerade konstruktioner. Grundstrukturen dvs. ”den allmänna dispositionen och indelningen i kapitel, artiklar, punkter och stycken”²⁵ i källtexten måste följas i översättningen. Den måste också följa punktregeln. Punktregeln betyder / innebär att man ”måste följa originalets meningsindelning och sätta punkt på samma ställen som i originalet.” (Språkrådet, 2013) Om det är nödvändigt för / för att texten ska bli begriplig, kan översättaren använda semikolon. Översättare måste ibland avvika från källtextens meningsbyggnad för att svenska skulle låta naturlig. Vad gäller översättning av terminologi, i lagtexter, som i alla andra fackspråkliga texter, ska ”samma term alltid översättas på samma sätt” och ”standardfraser och återkommande uttryck ska konsekvent ges samma översättning varje gång de förekommer i

²³ Se: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/swedish_style_guide_sv.pdf 04.07.2019

²⁴ Att översätta EU-rättsaker; https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/swedish_style_guide_sv.pdf 04.07.2019

²⁵ ibid.

texten.”²⁶ Dessutom är det bättre att använda *man* än passiv om agenten är obestämd. År 2006 beslutade Sveriges riksdag att skriva *ska* istället för *skall* i alla officiella texter i Sverige och i EU. Likaså vid översättning till svenska bör översättare använda ett könsneutralt språk. Man kan använda olika formuleringar t.ex. *han eller hon* (inte *han/hon*), men pronomenet *hen* används inte för att den kan väcka irritation.

3.3.1. Terminologi i EU

Terminologi är en viktig kvalitetsaspekt när vi pratar både om lagstiftning och andra texter som EU institutionerna översätter. ”Samma begrepp ska uttryckas med samma ord ”och det ska i möjligaste mån ”inte avvika från den innebörd som det har i allmänt, juridiskt eller tekniskt språkbruk” (jfr. Språkrådet, 2013). Dessutom måste man vara medveten om att t.ex. termen *konsument* i EU-sammanhang kan ha en annan innebörd än termen har i nationell lagstiftning. I så fall kan man undra om översättare bör använda nationella termer eller EU termer. Texter som översätts inom EU är ofta inriktade till allmänheten (t.ex. svenskar) men översättarna måste trygga att texterna fungerar i EU:s rättssystem också. Dock måste man göra en distinktion mellan EU-rättslig terminologi och fackspråklig terminologi som används när t.ex. olika fackområden regleras t.ex. jordbruk, fiske, trafik osv. I korthet, använder man för EU-fenomen specifika EU-termer, men för de olika fackområden använder nationell terminologi.

EU:s terminologer har skapat *Iate*²⁷ (Inter Active Terminology for Europe). *Iate* är EU:s terminologidatabas som omfattar termer från alla domäner som kan dyka upp i EU-texter. Det innehåller 7,1 miljoner flerspråkiga termer, av vilka 293 383 är svenska termer.²⁸ EU-översättare använder också *Rikstermbanken*²⁹ som är Sveriges nationella termbank. *Rikstermbanken* omfattar termer på svenska, på Sveriges minoritetsspråk och på andra språk. Den innehåller termer från många fackområden t.ex. juridik, ekonomi, hälso- och sjukvård, teknik osv. För alla slags EU-texter finns också ordlistor på EU-kommissionens webbplats³⁰ under rubriken *Language-specific information*. Det finns också en lista av ordlistor³¹ som inte finns med i Rikstermbanken.

²⁶ *ibid.*

²⁷ Se: <https://iate.europa.eu/about> (05.07.2019)

²⁸ <https://iate.europa.eu/download-iate> (05.07.2019)

²⁹ Se: <http://www.rikstermbanken.se/mainMenu.html> (06.07.2019)

³⁰ Se: https://ec.europa.eu/info/resources-partners/translation-and-drafting-resources/guidelines-translation-contractors/guidelines-contractors-translating-swedish_en (06.07.2019)

³¹ https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/glossaries_sv.pdf (06.07.2019)

3.3.2. Texter som riktar sig till allmänheten

Nedan vill jag beskriva grundläggande anvisningar som omfattas *Råd om översättning och granskning av texter som riktar sig till allmänheten*³². EU-kommissionen ”vänder sig allt oftare till allmänheten med information av olika slag: broschyrer, brev, tidningsartiklar och webbtexter.” Vid översättning av dessa texter är det viktigt att tänka på läsaren och textfunktion. Översättaren har mer frihet: hon eller han behöver t.ex. inte följa originalet ord för ord eller observera meningsindelningen för att det viktigaste är att budskapet går fram. Så har översättaren frihet att lämpa översättningen att låta ”mer svenskt” och att vara mer lättläst och ha bra flyt. Det är bäst att använda *du*-tilltal i alla situationer, men *ni* används också t.ex. när texten riktar sig till ett företag. Det anses vara bra att skriva *vi* i stället för t.ex. kommissionen. Dessutom rekommenderas det att lyfta fram aktören i stället för att använda en passiv- eller *man*-sats. Rubriker skall spegla innehållet i texten så att läsaren genast vet vad texten handlar om. Detta är speciellt viktigt på webben. Vidare är det bra att placera det viktigaste först och att subjekt och predikat placeras i början av meningen. Likaså påpekas det att det är bra att förenkla komplexa meningar och inte ge läsaren mer information än det behövs. Man kan utföra det med att ersätta byråkratiska ord med vardagliga ord. Det är förnuftigt att undvika om möjligt EU-jargong och förklara den och att byta ut substantiv med verb. Det är också viktigt att vara sparsam med förkortningar t.ex. i stället för *Intergovernmental Panel om Climate Change* eller IPCC är det bättre att använda frasen *FN:s klimatpanel*.

3.3.3. Skriftlig kommunikation inom EU-institutionerna

Det är viktigt att anpassa språket till målgruppen. En stor del av EU-kommissionens meddelande riktar sig till andra EU-institutionerna och även myndigheter, organisationer och allmänheten. Enligt *Råd om översättning och granskning av meddelanden*³³, som jag refererar till, förmedlar ”meddelanden [...] ett politiskt budskap” och ”textens funktion kan vara att redogöra för kommissionens ståndpunkt eller problemformulering, att presentera förslag eller fungera som diskussionsunderlag.” Till denna texttyp (se 3.2.) hör meddelanden, grönböcker, vitböcker, vissa rapporter, motiveringar och konsekvensbedömningar. Dessa texter bör vara ”lättfattliga och övertygande” och fackspråkligt korrekta. Här nämner jag några anvisningar om hur man ska skriva dessa texter. Rubriker ska spegla innehåll och vara korta utan onödig EU-jargong.

³² Se: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/guidelines_translating_public_swedish_sv.pdf 05.07.2019

³³ Se: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/guidelines_translating_communications_swedish_sv.pdf 06.07.2019

Inledning och sammanfattning är viktiga och ska vara koncisa och införa temat. De som läser dessa texter brukar ha bra fackkunskaper så är det viktigt att terminologin är korrekt och utan variation. Majoritet av anvisningarna som ges /finns med i *Att översätta EU-rättsakter* gäller här också, förutom punktregeln (se 3.3.). Det är inte bra att följa källtexten för nära eftersom är det viktigare att texten är begriplig och skriven på idiomatisk svenska.

Avslutning

Mitt syfte med detta examensarbete har varit att ge en inblick i principer för facköversättning, synnerligen EU-översättning. Att överföra en text som hör till en viss fackområde är en svår uppgift. Översättare fokuserar på facktextens informativa funktion. För det mesta följer de källspråks- och källgruppskonventioner och använder fackområdets terminologi för att förmedla information från källtexten. Men de har inte frihet att gå ifrån källtexten för mycket när de översätter. EU-översättningstjänster översätter dessa slags texter. Inom EU har varje språk lika värde och alla språkversioner av en EU-text har samma giltighet så varje översättning måste överföra samma information. Översättarna följer EU:s anvisningar och varje lands anvisningar och standarder för översättning. Mitt fokus i detta examensarbete ligger på anvisningar från tre officiella EU-handböcker som gäller översättning till svenska: *Att översätta EU-rättsakter*, *Råd om översättning och granskning av meddelanden* och *Råd om översättning och granskning av texter som riktar sig till allmänheten*. Översättarna följer andra anvisningar också, synnerligen vad gäller terminologi som hör till det fackområde om vilket texten pratar.

Detta examensarbete ger grundläggande information om facköversättning i EU. För ett bredare inblick i facköversättning och EU översättning rekommenderar jag bl.a. att få genom att läsa böcker och webbsidor som listas i litteraturförteckningen.

Litteratur

Adab, B. (2008) Translating specialized texts: An overview of key factors involved in translator training for specialized translation. *Philologia*, LIII(3)

Armasar, I. (2014) Aspects of specialized translations in the field of economics. *Bulletin of the Transilvania*. Vol 7(56) No. 2. 251-258

Att översätta EU-rättsakter. Anvisningar

https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/swedish_style_guide_sv.pdf

Berndt, A. (2014) Förnyat klarspråk behövs för begripliga EU-texter

<https://www.uu.se/nyheter-press/nyheter/artikel/?id=3689&typ=artikel>

Från ett språk till ett annat: Om översättning och tolkning (2013). Falun, Språkrådet och Nordsteds

Hatim, B. (2012) *Teaching and Researching Translations*. New York, Routledge

Hradecka, E. (2010) *Translation of specialized texts: Analysis*. Alicante universitet

Ingo, R. (2007). *Konsten att översätta*. Lund. Studentlitteratur

Nykyri, S. (2010). *Equivalence and Translation Strategies in Multilingual Thesaurus Construction*. Åbo. Åbo Akademi University

Publikationshanboken. Publikationsbyrån. EU

<http://publications.europa.eu/code/sv/sv-000500.htm>

Redaktionella och språkliga frågor i EU-arbetet. Statsrådsberedningen. PM 2014:3

<https://www.regeringen.se/4933fe/contentassets/d113c174a35f45f9ae13785d660b4f26/redaktionella-och-sprakliga-fragor-i-eu-arbetet.pdf>

Råd om översättning och granskning av texter som riktar sig till allmänheten (2009). Europeiska kommissionen https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/guidelines_translating_public_swedish_sv.pdf

Råd för översättning och granskning av meddelanden (2012). Europeiska kommissionen

https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/guidelines_translating_communications_swedish_sv.pdf

Skriva klarspråk. Europeiska kommissionen

http://publications.europa.eu/resource/cellar/725b7eb0-d92e-11e5-8fea-01aa75ed71a1.0024.03/DOC_1

Stålhammar, M. (2015). *Att översätta är nödvändigt*. Stockholm. Carlssons Bokförlag

Webbsidor

<https://iate.europa.eu/about> (05.07.2019)(05.07.2019)

https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/glossaries_sv.pdf (06.07.2019)

<http://www.rikstermbanken.se/mainMenu.html> (06.07.2019)

https://ec.europa.eu/info/resources-partners/translation-and-drafting-resources/guidelines-translation-contractors/guidelines-contractors-translating-swedish_en (06.07.2019)

https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/green_paper.html?locale=sv (06.07.2019)

https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/white_paper.html (06.07.2019)

<https://www.uu.se/nyheter-press/nyheter/artikel/?id=3689&typ=artikel> (03.07.2019)

<https://www.eumonitor.eu/9353000/1/j9vvik7m1c3gyxp/vh77m0u213x1> (01.07.2019)

https://europa.eu/european-union/about-eu/eu-languages_sv (01.07.2019)

https://europa.eu/european-union/about-eu/eu-in-brief_sv (01.07.2019)

<https://www.sprakochfolkminnen.se/sprak/facksprak-och-terminologi/om-facksprak-och-terminologi.html> (02.07.2019)

<http://www.itl.org.uk/attachments/article/771/Careers%20in%20translation%20and%20interpreting%20at%20the%20EU.pdf> (01.07.2019)

https://europa.eu/european-union/documents-publications_en (08.07.2019)

<http://www.europarl.europa.eu/interpretation/sv/interpreting-in-the-parliament.html> (01.09.2019)